

De Gele Koe als startpunt voor Saoedische kunst

'Allah zegt dat het een gele koe is met een diepe kleur, aangenaam voor hen die haar zien'. Die regel uit de Koran inspireerde de Saoedische kunstenaar Ahmed Mater (onder) tot een reeks 'La vache qui rit'-achtige kunstproducten, te zien in het Amsterdamse Greenbox Museum.

ten. Gölpinar: „In Nederland zou behoefte moeten bestaan aan juist een artistieke dialoog met die kunst – niet in de marge van buurthuizen, maar in het Stedelijk.”

„Kunst uit het Midden-Oosten wordt te vaak in een vakje gestopt”, meent ook Nat Muller, een Nederlandse freelance curator en critica die op dit gebied gespecialiseerd is. Maar dit is hét moment om daarin verandering te brengen: „In de huidige sociaal-politieke context stralen de kunstenaars in het Midden-Oosten een enorme urgentie en energie uit. Kunst kan doen wat geschiedschrijving en politiek maar in beperkte mate kunnen: laten zien hoe de mensen in het Midden-Oosten deze tijd subjectief beleven”.

Kluijver, Gölpinar en Muller zijn net terug van de Sharjah Biënnale, thans het voornaamste forum voor hedendaagse kunst in het Midden-Oosten. En ze zijn zwaar onder de indruk van wat ze daar gezien hebben. Maar ze hadden hun hielen nog niet gelicht of het werd duidelijk dat die kunst vaak vechtkunst is, en politiek en maatschappelijk omstreken. De sjeik van Sharjah, een emiraat aan de Golf, die jarenlang trots sponsor was van de Biënnale, werd vorige week plots zenuwachtig en ontsloeg de Amerikaans-Palestijnse directeur van de manifestatie, Jack Persekian. Aanleiding: een installatie van de Algerijn Mustapha Benfodil die stem geeft aan vrouwen die tijdens de Algerijnse burgeroorlog van de jaren negentig verkracht zijn door religieuze fanatici. Een nieuw kunstschandaal is geboren, met verontwaardigde reacties voor en tegen, dreigementen van boycot, noem maar op.

Het is lang geleden dat kunst in het Westen zulk schandaal genereerde. Daarom kan in het bijzonder de Nederlandse kunstwereld baat hebben bij meer zicht op wat daar gebeurt, meent Nat Muller. „Hier

beleven we een agressieve, populistische aanval op de kunst door de overheid. En wat gebeurt er? Kunstenaars laten zich als schapen naar de slachtbank voeren. Er vindt een aanslag plaats op de beschaving, maar het protest bestaat uit een ludieke actie.” Laten ze meer naar het Midden-Oosten kijken, zegt Muller: „Daar kennen ze niet de luxe van de berusting”.

'Kunst uit Midden-Oosten te vaak gelijkgesteld met kalligrafie of islamkunst'

➤ Greenbox Museum, Amsterdam.
Inl. www.greenboxmuseum.com.

Kunstschandalen? In het Midden-Oosten zijn ze aan de orde van de dag. Westerse kunst kan er een voorbeeld aan nemen. Nog een pleidooi voor nieuw oriëntalisme.

RAYMOND VAN DEN BOOGAARD

Het enige museum ter wereld dat geheel gewijd is aan hedendaagse kunst uit Saoedi-Arabië staat in Amsterdam. En op een plek waar je dat niet meteen zou verwachten: vlakbij het Leidseplein, met zijn zondige drankhuizen en coffee-shops. Aarnout Helb, de eigenaar-curator van het Greenbox Museum, moet zich even losmaken uit zijn favoriete hang-out om de hoek, de Oesterbar, wanneer zich een bezoeker bij de receptie meldt.

Hij is trots op zijn kleine museum, eigenlijk meer een kunst kabinet. Het is begonnen met zijn familieachtergrond in Nederlands-Indië, en wat hij wist van zijn islamitische voorvaders. De islam verbiedt de afbeelding van levende wezens en toch spreekt de Koran (sura 2, strofe 69) van „een gele koe met een diepe kleur, aangenaam voor hen die haar zien”. „Plezier hebben bij het zien van een gele koe mag dus wél”, had Helb gedacht.

Dus wie schetst zijn verbazing toen hij op een dag aanliep tegen het werk van de Saoedische beeldend kunstenaar Ahmed Mater die, in een van de religieus meest strikte landen van het Midden-Oosten, in schilderijen en installaties de gele koe centraal stelt. Maters werk, in de stijl van de

reclame-uitingen van het kaasmerk *La vache qui rit*, vormde het startpunt van het Greenbox Museum en is er nog steeds te bewonderen: grote reclameachtige afbeeldingen van een lachende gele koe, kaasdoosjes, melkpakken in gele kratten.

Daarna was het hek van de dam, zodat een deel van de collectie bij gebrek aan lege muren in een hoek staat opgestapeld: foto's van Mekka van Reem Al Faisal, kleindochter van de koning, waarop de schaal van de pelgrimstocht niet door de afbeelding van mensen, maar op andere manieren wordt verbeeld; de schijnbaar abstracte, uit de rubbertjes van stempels vervaardigde werken van Abdulnasser Gharem, luitenant-kolonel in het Saoedische leger, die heel subtiel 9/11 becommentariëren; de fotogrammen van Maha Malluh, die over zwangerschap gaan.

Curieus? Zeker. Strijdbaar? Ook dat: in bijna elk werk zoeken de Saoedische kunstenaars de grens van het toelaatbare op, zoals kunstenaars betaamt. Maar kunstenaars als deze zijn er niet op gericht naar de buitenwereld een tolerant of alternatief beeld van hun land of cultuur te scheppen, meent Robert Kluijver, een van de weinige Nederlandse kunstcuratoren die zich hebben gespecialiseerd in moderne kunst in het Midden-Oosten. „De dagen dat de kunstwereld in het Westen uitmaakte wat interessant was of niet zijn in het Midden-Oosten lang voorbij.” Kluijver ontwaart, van de Maghreb tot aan de Golfstaten en Iran, een nieuwe dynamiek onder kunstenaars die in hun eigen deel van de wereld thema's en kopers vinden. „Er ontwikkelt zich een nieuw en eigen kosmopolitisme.”

Te weinig daarvan dringt door tot westerse kunst kijkers – het Greenbox Museum is vermoedelijk de enige plek in Nederland waar je permanent een glimp kunt opvangen van moderne kunst uit het Midden-Oosten. In die regio spelen zich nu democratische revoluties en revoltes af, die door het Westen niet zijn geïnstigeerd of verwacht. Zo is het ook met de moderne kunst in dit deel van de wereld.

Het oriëntalisme in de negentiende eeuw – de enthousiaste fascinatie voor de schoonheid en de raadselen van de Oriënt

– uitte zich in de beeldende kunst vaak in de projectie van westerse voorstellingen en wensdromen op de Oriënt. Nu er door de democratische ontwikkelingen weer reden tot enthousiasme is, zou een 'nieuw oriëntalisme' anders te werk moeten gaan: uitgaan van wat kunstenaars dáár doen, en daarmee de dialoog zoeken.

Vergeet stereotypen. „In het Westen wordt nog te vaak met een soort aanmatigende houding naar deze kunst gekeken”, vindt Özkan Gölpinar, programmamanager culturele diversiteit bij het Fonds BKVB. Dan wordt kunst uit het Midden-Oosten gezien als voornamelijk kalligrafie, of 'islamitische kunst' genoemd. In dat laatste geval wordt het werk meestal gewaardeerd in de mate waarin het zich distantiëert van de islam of het beeld dat daarvan in het Westen bestaat, bijvoorbeeld door op te komen voor vrouwenrech-

